

15. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. [Електронний 19 ресурс]: – Режим доступу 19.02.2019: <https://studway.com.ua/soft-skills/>

References

1. Baranovska I. Teatr lialok u pochatkovii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk / I. Baranovska. – Vinnytsia, 2015. – 170 s.
2. Vyshkivska V., Shykyrynska O. Orhanizatsiia protsesu navchannia v novii ukrainskii shkoli: teoretyko-praktychnyi aspekt / V. Vyshkivska, O. Shykyrynska // Molod i rynok, 2019. – № 11 (178) – S. 115-119.
3. Hyshka N. Formuvannia zahalno navchalnykh umin ta navychok v uchniv pochatkovykh klasiv [Elektronnyi resurs]: – Rezhym dostupu: <https://cyberleninka.ru/article/n/formuvannya-zagalnonavchalnih-umin-ta-navichok-v-uchniv-pochatkovih-klasiv>
4. Demchenko O. P. Orhanizatsiia kvaziprofesiinoi diialnosti maibutnikh vykhovateliv obdarovanykh ditei na praktychnykh zaniattakh z pedahohichnykh dystsyplin / O. P. Demchenko // Innovatsiina pedahohika, 2019. – Vypusk 14, T. 1. – S. 42-48.
5. Demchenko O. P. Pidhotovka maibutnikh tvorchykh pedahohiv obdarovanykh ditei u konteksti yevrointehratsii / O. P. Demchenko // Molodyi vchenyi. – 2019. – № 5.2 (69.2), traven. – S. 47-52.
6. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy, holovnyi red. V. H. Kremen. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
7. Miaki navychky. [Elektronnyi resurs]: – Rezhym dostupu 15.02.2019: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%8F%D0%BA%D1%96%D0%B%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8>
8. Mykychur T. S. Problema humanno-tsinnisnoho vykhovannia ditei u pedahohichnii spadshchyni V. O. Sukhomlynskoho / T. S. Bilyk // Realizatsiia idei B.O. Sukhomlynskoho v praktytsi roboty suchasnoi pochatkovoi shkoly: zbirnyk materialiv rehionalnykh pedahohichnykh chytan. – Vinnytsia: VDPU im. M. Kotsiubynskoho, 2012. – Vyp.8. – S. 128-129.
9. Oliinyk O. M. Teatralno-ihrova diialnist v umovakh doshkilnoho navchalnoho zakladu : navch.-metod. posib. / O. M. Oliinyk – Kamianets-Podilskyi : Voloshchuk V. O., 2017. – 163 s.
10. Savchenko O. Ya. Uminnia vchytysia yak kliuchova kompetentnist zahalnoi serednoi osvity // Kompetentnisnyi pidkhdid u suchasni osviti: svitovyi dosvit ta ukrainski perspektyvy: biblioteka z osvithoi polityky / pid zah.red. O. V. Ovcharuk. – K.: K.I.S., 2004. – S. 34-46.
11. Sivash T. D. Problema khudozhno-tvorchoho rozvytku uchniv pochatkovoi shkoly v konteksti dialohu tradytsiinykh pidkhdidiv ta pedahohichnoi innovatyky / T. D. Sivash // Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv : metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy // Zb. nauk. pr. – Vypusk 46 / redkol. – Kyiv-Vinnytsia : TOV firma «Planer», 2016. – S.50-53.
12. 10 profesiinykh navychok, yakymy maie ovolodity liudyna do 2020 roku. [Elektronnyi resurs]: – Rezhym dostupu 22.02.2019: http://tvoemisto.tv/news/10_profesiynykh_navychok_yakym_maie_ovolodity_lyudyna_do_2020_roku_76398.html
13. Karuk I. V. Development of search and research activity of preschool children during the use of the technology "Educational trip" / I. V. Karuk // Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House «Kalmosani», 2018, p. 254-257
14. Kolesnik K. A. Psychology of interpersonal relationships of preschool age in a team / K. A. Kolesnik // Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House «Kalmosani», 2018, p. 229-231.
15. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. [Електронний 19 ресурс]: – Режим доступу 19.02.2019: <https://studway.com.ua/soft-skills/>

УДК 371.388.6

DOI 10.31652/2415-7872-2020-61-30-35

ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ТА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

І. В. Карук

orcid.org/0000-0001-9626-9589

У статті здійснено аналіз понять «експериментальна діяльність», «експеримент», «дослід», «дослідницька діяльність», «пошуково-дослідницька діяльність», «дослідно-експериментальна діяльність», «дитяче експериментування». На основі проведеного аналізу встановлено, що ці поняття мають більше спільних рис у своїх визначеннях, ніж принципово різняться і виступають як синонімічні до поняття «експериментальна діяльність дітей», яке трактується як спільна діяльність дорослого й дитини, спрямована на вирішення пізнавальних завдань, що виникають у процесі навчальної діяльності, у повсякденному житті, грі, праці, тобто, у процесі пізнання світу.

Ключові слова: експериментальна діяльність, дослідницька діяльність, пошуково-дослідницька діяльність, дитяче експериментування, заклад дошкільної освіти, діти дошкільного віку.

DEFINITIVE ANALYSIS AND ESSENCE OF THE CONCEPT OF «EXPERIMENTAL ACTIVITY»

I. Karuk

The article analyzes and researches the concepts of «experimental activity», «experiment», «experiment», «research activity», «search and research activity», «experimental-experimental activity», «child experimentation». On the basis of which it is determined that these concepts are more similar to each other than fundamentally different and appear to be synonymous with the concept of «experimental activity of children», which is interpreted as a joint activity of an adult and a child, aimed at solving cognitive problems arising in the course of educational activity, in everyday life, play, work, that is, in the process of knowing the world. The main characteristics of the experimental activity of preschool children are outlined. The innovative technology of the organization of experimental-research activity "Children's research as a method of teaching senior preschoolers" by OA Savenkov is described. This scientific work also highlights the positive importance of the introduction of experimental activities in the practice of preschool education, namely – promotes the development of innovative personality, has a huge developmental potential, is one of the most successful in familiarizing children with the natural world, the formation of environmental conservation, learn to separate the main from the secondary, the beautiful from the ugly, and importantly allows preschoolers to feel like scientists, discoverers and researchers. Experimental activity is an effective form of teaching a comprehensively developed child and forming his or her personality traits, which fully realizes the main tasks of modern preschool education.

Keywords: *experimental activity, research activity, search and research activity, children's experimentation, institution of preschool education, children of preschool age.*

Реформування національної системи освіти спричинило потребу в оновленні діяльності дошкільного навчального закладу. Одним із компонентів модернізації освітньої галузі є дослідно-експериментальна діяльність дошкільників. З огляду на це, до цієї діяльності нині посилено увагу. Дослідницька та експериментальна діяльність дітей – основа для задоволення та зацікавленості навколишнім світом.

Проаналізуємо поняттєво-категорійний апарат нашої наукової роботи для чіткого розуміння зазначеного поняття. Оскільки дослідження має історико-педагогічний характер, то більшість понять окреслено не в статичному, а в динамічному плані. Тобто, прийнятним є ретроспективний підхід: відслідковуємо різноманітні впливи (суспільні, культурні, цивілізаційні) на появу й розвиток основних понять дослідження; аналізуємо, як вони визначалися раніше, коли були вперше запроваджені, а також, що під ними розуміють у наш час.

Проблема експериментальної діяльності та активності дошкільників розробляється багатьма педагогами і психологами як в історично-педагогічній спадщині (Я. Коменський, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, Ф. Фрöбель, К. Ушинський та інші), так і в сучасних дослідженнях (К. Крутій, Н. Лисенко, З. Плохій Н.Яришева та ін.).

Вчені М. Веракс, Л. Парамонова, М. Поддьяков стверджують, що знання, які діти дошкільного віку отримують під час проведення експериментів та дослідів, завжди є усвідомленими та ґрунтовними.

У наукових працях І. Куліковської, О. Савенкова, Н. Совгір визначено, що тільки в умовах спеціально організованих педагогічних технологій експериментальна діяльність стає успішною, а дослідницька активність перетворюється в надзвичайно важливу якість особистості, що відображає рівень її пізнавального розвитку й соціалізації [3].

Вітчизняні (Г. Беленька, С. Єлманова, Н. Кот, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришева та ін.) та зарубіжні (О. Іванова, І. Куліковська, Л. Прохорова, Н. Рижова, Г. Тугушева, А. Чистякова та ін.) описують структуру та методику проведення дослідно-експериментальної діяльності з дошкільниками.

Мета статті – здійснити дефінітивний аналіз понять «експериментальна діяльність», «дослідницька діяльність» та розкрити сутність її проведення.

Розуміння сутності експериментальної діяльності дошкільників можливе шляхом з'ясування основних понять дослідження. У зв'язку з винятковою важливістю і складністю цих понять виникає необхідність розглянути їх якомога глибше й повніше, а тому спочатку виокремлюємо істотні відмінності між основними дефініціями, оскільки їх трактування в сучасній педагогічній науці неоднозначне, розмите й без чіткої позиції в їхньому розумінні не можна навіть підійти до вирішення окресленої проблеми. Тому вважаємо за доцільне зупинитися на їх визначенні.

Під час проведення теоретичного аналізу наукової літератури виявилось, що поряд з поняттям «експериментальна діяльність» вживаються й такі, як «експеримент», «дослід» «дослідницька діяльність», «пошуково-дослідницька діяльність», «дослідно-експериментальна», «дитяче експериментування». Зважаючи на це, вважаємо за доцільне розглянути їх.

У педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка експеримент – це чуттєво-предметна діяльність у науці, і у вужчому розумінні – дослід, відтворення об'єкту пізнання, перевірка гіпотез тощо. [11, с.196]. Інше визначення поняття «експеримент» зафіксовано у словнику-довіднику К. Крутій та О. Фунтікової.

Вони трактують експеримент як дослідження педагогічного процесу шляхом внесення в нього змін відповідно до гіпотези з метою формування певних якостей особистості [2].

У філософському словнику експеримент – це метод пізнання, за допомогою якого в контрольних і керованих умовах досліджуються явища дійсності. Експеримент здійснюється на основі теорії, яка визначає постановку завдань та інтерпретацію його результатів. Нерідко найважливішим завданням експерименту є перевірка гіпотез, що мають принципове значення [13].

Отже, експеримент – це найважливіший із методів дослідження, який використовується практично у всіх науках. На відміну від спостереження, що тільки фіксує властивості предметів, експеримент передбачає прямі або побічні дії людини на об'єкт.

Синонімом до поняття «експеримент» є поняття «дослід»: 1) відтворення певного явища, створення чогось нового в певних умовах із метою дослідження, випробування; 2) спроба здійснити щось, пробне здійснення чогось в експерименті [11, с.162]. У педагогічному словнику за редакцією Л. Жадан, В. Жадан зазначено, що дослід – це відтворення явищ або спостереження за ними у певних умовах із метою вивчення. Це важливий шлях пізнання. Його цінність у тому, що діти самостійно в певній логічній послідовності здобувають знання, а не отримують від педагога готові [4].

Отже, проаналізувавши ці поняття, можна стверджувати, що експеримент для дітей дошкільного віку є дослідом, у якому під час підбиття підсумків через порівняння й зіставлення дослідного та контрольного об'єктів виділяється суттєва ознака чи їх група, які виникли в результаті діяльності.

Під поняттям «дослідницька діяльність» розуміють діяльність, безпосередньо пов'язану з вирішенням творчого, дослідницького завдання, що не має наперед відомого результату та передбачає етапи, характерні для наукового дослідження (визначення проблеми, формулювання гіпотези дослідження, власне проведення дослідження, аналіз його результатів і остаточне узагальнення, формулювання висновків) [8].

Дослідницька діяльність сприяє актуалізації знань дітей, нагромадженню досвіду пошукової діяльності, адже через практичні дії та проведення дослідів дитина може підтвердити свої припущення, зробити свій внесок у вирішення проблеми, побачити нові можливості у вже знайомому і знайти новий варіант застосування наявних знань. Дослідницька діяльність дає змогу організувати навчання так, щоб дитина могла ставити питання й самостійно знаходити на них відповіді. Однак немає цілісного підходу до розвитку дослідницької діяльності в аспекті особистісного розвитку дитини-дошкільника. І це свідчить про актуальність проблеми розвитку дослідницької діяльності у дошкільнят і про недостатню розробленість у плані розвитку дитини.

Досить близьким до цього поняття виявилось інше – «пошуково-дослідницька діяльність». Вона передбачає розв'язання дошкільниками ситуацій за допомогою проведення дослідів та нескладного експериментування, під час яких діти задіюють свій чуттєвий досвід, самостійно аналізують результати, роблять висновки, пізнають сутність того чи іншого явища [9].

Інше визначення поняття «пошуково-дослідницька» діяльність подано в педагогічному словнику за редакцією Л. Жадан, В. Жадан: це активна пізнавальна діяльність дітей у здобутті нових знань, виробленні способів пізнання, що потребує пізнавальної самостійності, форми організації пошукової діяльності; система пізнавальних завдань, евристичні бесіди, дискусії, дослідницькі завдання тощо [4].

Н. Лисенко пропонує визначення поняттю «дослідницько-експериментальній діяльності», яке, на нашу думку, є вдалим та обґрунтованим, зокрема: це організована педагогом діяльність дітей, у якій вони шляхом самостійного відкриття природи, розв'язання проблемних завдань, практично перетворювальних дій одночасно оволодівають новими знаннями, а також уміннями та навичками їх подальшого самостійного набуття [10].

У результаті дослідно-експериментальної діяльності в дітей формуються елементарні навички дослідницької роботи, виникає посилений інтерес до природи, оптимізується розумова активність, дошкільники опановують знання, які належать до різних явищ існування природного довкілля. Вони проходять тривалий шлях розвитку від розрізнених, відокремлених, конкретних уявлень, понять і аж до системи законів і закономірностей узагальнювального характеру.

Відомий вчений О. Савенков розробив інноваційну технологію організації експериментально-дослідницької діяльності «Дитяче дослідження як метод навчання старших дошкільників». Програма дослідницького навчання в дошкільному закладі за інноваційною технологією О. Савенкова містить три елементи:

- розвиток у дітей дослідницьких умінь і навичок;
- дитячу дослідницьку практику;
- моніторинг дослідницької діяльності дошкільнят.

Проаналізувавши цю технологію, можна окреслити головну особливість дослідницького навчання – активізувати навчальну роботу дітей, надавши їй дослідницького, творчого характеру, і таким чином передати дітям ініціативу в організації своєї пізнавальної діяльності.

На нашу думку, термін «дослідницьке навчання» є новим і вагомим у нашому дослідженні, а інноваційна технологія відомого науковця є ефективною, оскільки вона втілює нові підходи до дослідницької діяльності дітей як до основи їхнього розумового розвитку, саморозвитку та формування загальної готовності до життя.

Іншу думку висловлював М. Поддяков, який сформулював гіпотезу щодо того, що в дитячому віці провідним видом діяльності є не гра, як прийнято вважати, а експериментування. Ігрова діяльність потребує стимуляції та певної організації з боку дорослих. У діяльності ж експериментування дитина самостійно впливає різними способами на навколишні предмети і явища (у тому числі й на інших людей) з метою повнішого їх пізнання. Така діяльність не задана дорослим дитині, а будується самими дітьми. Видатний науковець наголошував на тому, що: «фундаментальний факт полягає в тому, що діяльність експериментування пронизує усі сфери дитячого життя, всі види дитячої діяльності, у тому числі ігрову. Остання виникає значно пізніше діяльності експериментування» [12, с. 78].

Експериментування як вид діяльності є ефективним шляхом ознайомлення дітей зі світом природи, оскільки вони зіштовхуються з незнайомими явищами та предметами навколишньої дійсності, внаслідок чого виникає стимул дізнатися щось нове та зрозуміти незрозуміле.

У процесі експериментування дошкільник поступово опановує модель дослідницької діяльності – від первинної постановки проблеми до подальшого висунення гіпотези й перевірки її дослідно-експериментальним шляхом. У дошкільному віці дитині доступні прийоми найпростішого планування експерименту, порівняльного аналізу процесів, що спостерігаються, отриманих результатів тощо.

Дитяче експериментування – це діяльність, яка дає змогу сформулювати дослідницьку активність дитини, сприяє формуванню словесно-логічного мислення, становлення пізнавальних інтересів, розвитку продуктивної і творчої діяльності, розширення взаємодії старших дошкільників із навколишнім світом, становлення елементарного планування і прогнозування [3].

Таким чином, ми вважаємо, що поняття «дослідно-експериментальна діяльність», «дослідницька діяльність», «дитяче експериментування» подібні між собою, тому надалі пропонуємо використовувати їх як синонімічні до поняття «експериментальна діяльність дітей».

Поняття «експериментальна діяльність» – це діяльність, яка створює всі необхідні умови для розвитку інтелектуальних умінь вихованців, націлює на вдосконалення здатності тривало зосереджуватися на об'єктах дослідження, тримати в пам'яті необхідну інформацію про них та уявляти майбутній результат своєї діяльності. Важливо наголосити, що розвиток цих процесів залежить від мотивації та інтересу дитини до виконуваної нею діяльності. Виходячи з цього, чим різноманітнішою та інтенсивнішою вона буде, тим більше нової інформації отримає маленький дослідник, а отже, тим швидше й повноцінніше відбудеться його розумовий розвиток. Для забезпечення цього педагог має добре знати вподобання кожного свого вихованця та враховувати їх під час організації експериментальної діяльності [10].

Діти дошкільного віку активно намагаються якнайбільше дізнатися про довкілля. Експериментальна діяльність мобілізує дошкільників у пізнанні навколишнього середовища, у самостійному розкритті його зв'язків, відносин, закономірностей. Під час дитячого експериментування вихованці рахують, вимірюють, порівнюють, визначають форму та розміри об'єктів, вдосконалюючи цим свої логіко-математичні навички. Крім того, під час експериментальної діяльності відбувається розширення активного словникового запасу за рахунок різних наукових термінів, закріплення вмінь граматично правильно відповідати на запитання, самостійно будувати діалог, стежити за логікою своїх висловлювань, доводити власну точку зору. Безпосередність такого навчання створює позитивний настрій і дає змогу урізноманітнити процес формування навичок у дошкільників. Висловлювання думок із власної ініціативи, а не за допомогою прямих запитань, зауваження на міркування товаришів, пропозиції для вирішення завдань свідчать про розвиток креативності дитячого мислення.

У дослідженнях О. Дибіна відзначається, що експериментальна діяльність позитивно впливає на емоційну сферу дітей, на розвиток їхніх творчих здібностей [3].

Варто зазначити, що в ході проведення дослідів та експериментів відбувається вплив на формування особистісних рис дошкільника: з'являється ініціативність у висловлюванні пропозицій; самостійність у визначенні послідовності виконання завдань, використанні допоміжних джерел, розподілі свого часу. Дошкільник при цьому вчиться працювати в колективі, виявляти власні організаторські здібності, мати почуття обов'язку та відповідальності перед іншими вихованцями, допомагати їм, враховувати їхню думку та поважати інших дітей як особистостей. Це сприяє не лише забезпеченню соціального компоненту здоров'я дитини, а й формуванню моральних рис, тобто певним чином можна говорити про елементи морального виховання під час експериментальної діяльності у природі [9].

Отже, під експериментальною діяльністю розуміється спільна діяльність дорослого й дитини, спрямована на рішення пізнавальних завдань, що виникають у процесі навчальної діяльності, у процесі пізнання світу.

Синтезуючи тлумачення ключових понять, ми ідентифікували робоче поняття нашого наукового дослідження. Пропонуємо визначення *експериментальної діяльності дітей дошкільного віку* у такій інтерпретації: спеціально організована педагогом діяльність дітей, у якій вони шляхом самостійного відкриття, розв'язання проблемних завдань, практично перетворювальних дій різними методами дослідження (тактильними, зоровими та іншими) оволодівають новими знаннями, уміннями й навичками.

Впровадження експериментальної діяльності у практику роботи закладів дошкільної освіти сприяє розвитку різносторонньої особистості, якої так потребує наше суспільство. Така діяльність має величезний потенціал для розвитку і є однією з найбільш успішних під час ознайомлення дітей зі світом природи, формування в них природоохоронної поведінки. У процесі її реалізації вихованці навчаються розуміти цей безмежний світ і встановлювати з ним гармонію, відокремлювати головне від другорядного, прекрасне від потворного. Діти дошкільного віку отримують можливість задовольнити властиву їм пізнавальну активність та допитливість, розвивати дослідницькі навички, які навчають не лише орієнтуватися в характері роботи і спланувати свої дії, а й формують вміння співпрацювати в колективі. Це має суттєве значення для майбутньої їхньої трудової діяльності. Разом з тим, експериментальна діяльність дає змогу вихованцям відчути себе вченими, першовідкривачами.

Таким чином, під час експериментування дитина вчиться спільно з педагогом та однолітками визначати найефективніший спосіб вирішення проблем, що постають перед нею, та знаходити відповіді на них. Зважаючи на вищесказане, можемо з упевненістю стверджувати, що експериментальна діяльність є ефективною формою навчання всебічно розвиненої дитини та формування її особистісних рис, що цілком реалізовує основні завдання сучасної дошкільної освіти.

Література

- Білик Т. С., Карук І. В., Колеснік К. А. Дитяче експериментування як засіб розвитку пізнавальної активності старших дошкільників / Т. С. Білик, І. В. Карук, К. А. Колеснік // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. пр. – Вип. 11 (14) / редкол.: Р. С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2019. – С. 96-98.
- Дошкільна освіта : словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К. Л. Крутий, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС», 2010. – 324 с.
- Дыбина О. В. Незведанное рядом: Занимательные опыты и эксперименты для дошкольников / О. В. Дыбина, Н. П. Рахманова, В. В. Щетинина. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 192 с.
- Жадан Л. В. Педагогічний словник / Л. В. Жадан, В. П. Жадан. – Харків : Вид. група «Основа», 2018. – 144 с.
- Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук Укр.; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- Калюжна І. Г. Значення ознайомлення дітей з природою для всебічного розвитку дитини / І. Г. Калюжна [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://conference.ua>
- Крутий К. Л., Стахова І. А. Природничо-наукова підготовка майбутніх учителів початкової школи засобами STEAM-освіти / К. Л. Крутий, І. А. Стахова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 51 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. – С. 391-395.
- Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку : Навч. Посібник / Н. В. Лисенко. – Львів : Світ, 1994. – 144 с.
- Михайліченко Т. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності дошкільників / Т. Михайліченко // Вихователь-методист дошкільного закладу – 2010. – №7. – С. 42-50.
- Медведева Т. О. Познавательная деятельность старших дошкольников / Т. О. Медведева // Дошкольное воспитание. – 2006. – №8. – С. 22-26.
- Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. – Педагогічна думка, 2001. – 315 с.
- Поддьяков А. Н. Развитие исследовательской инициативности в детском возрасте / А. Н. Поддьяков. – М.: Просвещение, 2001. – 364 с.
- Филосовский энциклопедический словарь / гл. редакция Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
- Сіваш Т. Д. Проблема художньо-творчого розвитку учнів початкової школи в контексті діалогу традиційних підходів та педагогічної інноватики / Т. Д. Сіваш // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 46 / редкол.: Гуревич Р. С. (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 50-53.
- Савенков А. И. Путь к одаренности: исследовательское поведение дошкольников / А. И. Савенков. – СПб. : Питер, 2004. – 272 с.

References

- Bilyk T. S., Karuk I. V., Kolesnik K. A. Dytyache eksperymentuvannya yak zasib rozvytku piznaval'noyi aktyvnosti starshykh doshkil'nykiv / T. S. Bilyk, I. V. Karuk, K. A. Kolesnik // Aktual'ni problemy suchasnoyi nauky ta naukovykh doslidzhen': zb. nauk. pr. – Vypr. 11 (14) / redkol.: R. S. Gurevych (golova) [ta in.]; Vinnyts'kyj derzhavnyj pedagogichnyj universytet imeni Mykhajla Kocyubyn's'kogo. – Vinnytsya: TOV firma «Planer», 2019. – S. 96-98.

2. Doshkil`na osvita : slovny`k-dovidny`k : ponad 1000terminiv, ponyat` ta nazv / upor. K.L. Krutij, O.O. Funtikova. – Zaporizhzhya : TOV «LIPS», 2010. 324 s.
3. Dybina O. V., Rahmanova N.P., SHCHetinin V.V. Neizvedannoe ryadom: Zanimatel'nye opyty i eksperimenty dlya doskol'nikov. M.: TC Sfera, 2005. 192 s.
4. Zhadan L.V., Zhadan V.P. Pedagogichny`j slovny`k / L.V. Zhadan, V.P. Zhadan. – Xarkiv : Vy`d.grupa «Osnova», 2018. 144 s.
5. Ency`klopediya osvity` / Akad. ped. nauk Ukr.; golovny`j red. V. G. Kremen`. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
6. Kalyuzhna I. G. Znachennya oznajomlennya ditej z pry`rodoju dlya vsebihnogo rozvy`tku dy`ty`ny` I. G. Kalyuzhna [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://conference.ua>
7. Krutij K.L., Staxova I.A. Pry`rodny`cho-naukova pidgotovka majbutnix uchyteliv pochatkovoyi shkoly` zasobamy` STEAM-osvity` / K.L. Krutij, I.A. Staxova // Suchasni informacijni tehnologii ta innovacijni metody`ky` navchannya u pidgotovci faxivciv: metodologiya, teoriya, dosvid, problemy` // Zb. nauk. pr. – Vy`pusk 51 / redkol. – Ky`yiv-Vinny`cya: TOV firma "Planer", 2018. – S. 391–395.
8. Ly`senko N.V. Ekologichne vy`xovannya ditej doskil`nogo viku : Navch. Posibny`k / N.V. Ly`senko. – L`viv : Svit, 1994. – 144 s.
9. My`xajlichenko T. Integraciya poshukovo-doslidny`cz`koyi diyal`nosti z rizny`my` vy`damy` diyal`nosti doskil`ny`kiv / T. My`xajlichenko // Vy`xovatel`-metody`st doskil`nogo zakladu – 2010. – #7. – S. 42-50.
10. Medvedeva T. O. Poznavatel'naya deyatel'nost' starshih doskol'nikov / T. O. Medvedeva // Doshkol'noe vospitanie. – 2006. – №8. – S.22-26.
11. Pedagogichny`j slovny`k / Za redakciyeyu dijsnogo chlena APN Ukrayiny` Yarmachenka M.D. – Pedagogichna dumka, 2001. – 315 s.
12. Podd'yakov A.N. Razvitie issledovatel'skoj iniciativnosti v detskom vozraste. – M. : Prosveshchenie, 2001. – 364 s.
13. Filosofskij enciklopedicheskij slovar' / gl. redakciya L.F. Il'ichev, P.N. Fedoseev, S.M. Kovalev, V.G. Panov – M.: Sov. Enciklopediya, 1983. – 840s.
14. Sivash T.D. Problema xudozhn`o-tvorchogo rozvy`tku uchniv pochatkovoyi shkoly` v konteksti dialogu trady`cijny`x pidxodiv ta pedagogichnoyi innovaty`ky` / T.D. Sivash // Suchasni informacijni tehnologii ta innovacijni metody`ky` navchannya u pidgotovci faxivciv : metodologiya, teoriya, dosvid, problemy` // Zb. nauk. pr. – Vy`pusk 46 / redkol.: Gurevy`ch R.S. (golova) ta in. – Ky`yiv-Vinny`cya : TOV firma «Planer», 2016. – S. 50-53.
15. Savenkov A. I. Put' k odarennosti: issledovatel'skoe povedenie doskol'nikov / A. I. Savenkov. – SPb. : Piter, 2004. – 272 s.

УДК 376.091.33-027.22:792

DOI 10.31652/2415-7872-2020-61-35-39

ДРАМА В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Л. В. Козіброда

orcid.org/0000-0001-8232-425X

У статті висвітлено теоретичні та практичні підходи до застосування драми в умовах інклюзивного процесу навчання й виховання дітей із особливими потребами. На основі аналізу праць видатних зарубіжних науковців проаналізовано становлення й розвиток методу драматизації в педагогічній науці, визначено головні засади, що лягли в його основу та дали можливість широкого застосування у шкільній практиці. Виявлено основні функції драми (освітньо-виховна, дидактична, терапевтична), які сприяють гармонійному розвитку дітей із особливими потребами та їхньої соціалізації в сучасному суспільстві. Зауважимо, що метод драматизації дозволяє ефективно проводити корекційно-розвивальну роботу серед дітей із особливими потребами, оскільки за його допомогою педагоги можуть знайти шляхи терапевтичного та навчально-виховного впливу мистецтва на особистість кожної дитини, її гармонійний психоемоційний розвиток.

Ключові слова: інклюзивна освіта, драма, метод драматизації, діти з особливими освітніми потребами, соціалізація, пізнавальна діяльність.

DRAMA IN EDUCATIONAL ACTIVITIES OF PUPILS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

K. Kozibroda

The article deals with theoretical and practical approaches to the use of drama in the context of inclusive learning and upbringing of children with special educational needs. Based on the analysis of the works of eminent foreign scientists, the formation and development of the method of dramatization in pedagogical science has been analyzed, the main principles that formed its basis and the possibility of widespread use in school practice have been determined. It has been pointed out that drama as educational method is very often used by representatives of "new upbringing", who have adapted the goals,